

APEL KPZK PAN
4 lipca 2025 r.

Apel Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk (KPZK PAN) w sprawie projektu *Koncepcji Rozwoju Kraju 2050*¹

1. System planowania rozwoju i planowania przestrzennego w Polsce od wielu lat znajduje się w poważnym kryzysie. Dotychczasowa praktyka pokazuje, że po wprowadzaniu zasadniczych zmian w dwóch ustawach o *zasadach prowadzenia polityki rozwoju* (2020 i 2024) wprowadzającej elementy zintegrowanego podejścia do planowania społecznego, gospodarczego i przestrzennego oraz zmian w *ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (2023) **nie nastąpił proces właściwego zintegrowania wymiarów gospodarczego, społecznego i środowiskowo-przestrzennego**. Jednocześnie uchylono *Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, nie nadając w nowym długookresowym dokumencie wystarczającej wagi sprawom kształtowania przestrzeni kraju. W konsekwencji, w projekcie nowej długookresowej strategii rozwoju kraju (K RK 2050) wymiar polityki przestrzennej jest spłycony, a strategiczne cechy struktury funkcjonalno-przestrzennej, istotne w kształtowaniu konkurencyjności polskiej gospodarki, są sprowadzone do płytkich schematów. W konsekwencji na poziomie krajowym polityka przestrzenna została praktycznie wyeliminowana, pozostawiając faktyczne kształtowanie organizacji przestrzennej państwa politykom sektorowym.

2. Konsekwencją braku dokumentu krajowego oraz osłabienia roli dokumentów wojewódzkich jest utrata integrującej i koordynacyjnej roli planowania przestrzennego w rozwoju kraju. Polska nie dysponuje aktualnie akceptowanym przez rząd dokumentem, który by wyrażał strategiczne interesy w odniesieniu do polskiej i europejskiej przestrzeni. **Należy podkreślić, że ten stan formalno-prawny, pod kątem braku zdolności do dobrego planowania strategicznego w tym wieloprzestrzennego, staje się jednym z czynników osłabiających bezpieczeństwo narodowe**. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju od momentu uchwalenia KPZK 2030 (2011) mówił i zabiegał o kontynuację prac nad dokumentem nowej generacji, wielokrotnie zgłaszał inicjatywy pod adresem rządowych instytucji o potrzebie systemowego monitorowania procesów zagospodarowania przestrzennego i przystąpienia do opracowania dokumentu integralnie powiązanego z długookresową strategią rozwoju.

3. Wadliwe przygotowanie nowelizacji *ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* bez kompleksowych antycypacyjnych analiz kosztów i korzyści w wielu skalach terytorialnych: narodowej, regionalnej i lokalnej, prowadzi do licznych patologii przestrzennych. Skłonność ustawodawcy do ulegania lobbystycznej presji różnych grup interesu, przy braku naukowych i rzetelnych argumentów do obalenia propozycji zorientowanych na krótkookresowe korzyści, sprzyja oddawaniu pola regulującego prawo

¹ Stanowisko wyraża poglądy Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk i nie powinno być utożsamiane ze stanowiskiem Polskiej Akademii Nauk.

populistom. Taki stan przyczynia się to dalszej **dewastacji systemu gospodarowania przestrzenią jako dobrem wspólnym**. Przykładem takiego postępowania jest podtrzymywanie w obrocie prawnym czasu wydawania decyzji o warunkach zabudowy na czas nieokreślony do końca br. Taki stan prawny pogłębia skalę chaosu przestrzennego i zwiększa i tak już bardzo wysokie koszty ekonomiczne i społeczne. Ponadto chaos przestrzenny przyczynia się też do dalszych zmian klimatycznych. W konsekwencji skutkuje to wzrostem skali zagrożeń zjawiskami ekstremalnymi, katastrofami klimatycznymi oraz wywiera wpływ na coraz wyższe koszty społeczne i gospodarcze usuwania skutków i działań adaptacyjnych. Wysokie koszty społeczne wadliwego systemu prawnego ponosimy już teraz i będziemy ponosili je dalej, przez kolejne dekady. **Tracimy w sposób przyspieszony przewagi konkurencyjne dla rozwoju gospodarczego związane ze wzrastającą kosztownością obsługi rozproszonej zabudowy.** Gminy już odczuwają coraz wyższe koszty funkcjonowania systemów terytorialnych, co grozi w najbliższej przyszłości załamaniem lokalnych finansów.

4. Na poziomie regionalnym, utrzymanie w wyniku niespójności aktów prawnych dychotomii w postaci strategii rozwoju województwa z elementami przestrzennymi (modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej, obszarami strategicznej interwencji i rekomendacjami w zakresie zagospodarowania przestrzennego) jest od strony praktycznej wykorzystywane do pozorowania uwzględniania wymiaru przestrzennego. Natomiast **plany zagospodarowania przestrzennego województw w swojej aktualnej formie, zamiast uszczegóławiać część przestrzenną zintegrowanych strategii rozwoju województwa, nie pełnią żadnych ważnych funkcji koordynacyjnych** i wiążących w zakresie kształtowania przestrzeni i ochronie interesów publicznych w perspektywie długookresowej w skali województwa.

Reasumując, sytuacja w zakresie planowania przestrzennego oraz planowania społeczno-gospodarczego jest w Polsce głęboko wadliwa na wszystkich szczeblach – lokalnym, regionalnym i krajowym. Dlatego apelujemy o jak najszybsze podjęcie działań legislacyjnych oraz wykonawczych. Dotyczy to przede wszystkim zapisów oraz praktyki realizacyjnej *ustaw o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*. KPZK PAN jest gotów do stałego wsparcia eksperckiego w tym zakresie.

Uważamy również, że reforma systemu planowania rozwoju terytorialnego wraz z planowaniem przestrzennym wymaga także poważnych reform instytucjonalnych i finansowych w tym m.in.:

5. Dokończenia reformy samorządu terytorialnego, w tym wprowadzenia nowego adekwatnego podziału realnych kompetencji pomiędzy poziomem lokalnym, wojewódzkim oraz krajowym.

6. Zapewnienia realnych kompetencji jednostkom samorządu terytorialnego (jst) we wdrażaniu strategii rozwoju i kształtowania przestrzeni zgodnie z celami rozwoju zrównoważonego w ramach reformy systemu finansów lokalnych, ze szczególnym wzmocnieniem roli udziałów w podatkach majątkowych na wszystkich poziomach jst.

7. Utworzenia przez rząd krajowego funduszu rekompensat za straty w ograniczeniach prawa do zabudowy przez plany ogólne. Bez takiego zabezpieczenia gminy w planach ogólnych będą nadal maksymalizowały przeznaczanie terenów pod zabudowę ponad racjonalne potrzeby.

Ponownie apelujemy też o nadanie odpowiednio wysokiej rangi dokumentom wyrażającym długookresową politykę przestrzenną Państwa. Powinien być to odrębny dokument (w przypadku decyzji o wdrożeniu aktualnego projektu KRK 2050) a najlepiej nowy zintegrowany, długookresowy dokument strategiczny określający uwarunkowania, cele i scenariusze rozwojowe w wymiarze społeczno-gospodarczym i przestrzennym. Apelujemy również o dokończenie reformy zintegro-

wanego planowania rozwoju na poziomie wojewódzkim i ponadlokalnym oraz urzeczywistnienie pełnej integracji planowania rozwoju z planowaniem przestrzennym pełniącym ważne funkcje regulacyjne w skali lokalnej i ponadlokalnej, w tym w ramach fakultatywnie tworzonych obszarów funkcjonalnych.

KPZK PAN w odrębnych dokumentach eksperckich (Policy Brief, Reflection papers) dostępnych na stronach internetowych przygotował także listę niezbędnych i szczegółowych kierunków w sferze regulacji i działań na rzecz dalszego reformowania systemu zintegrowanego planowania rozwoju²:

- *Plany ogólne: wybrane problemy dotyczące uchwalania i sporządzania* (Reflection paper nr 11)
- *Ujęcie polityki przestrzennej w strategii rozwoju na szczeblu lokalnym. Kluczowe problemy i wyzwania* (Reflection paper nr 10)
- *Plan ogólny a wyzwania rozwoju społeczno-gospodarczego najbliższych dekad* (Reflection paper nr 8)
- *Kluczowe wyzwania wynikające z nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw z dnia 24 lipca 2023 r.* (Reflection paper nr 7)
- *Strategie rozwoju województw: jak skuteczniej stawiać czoła rosnącym wyzwaniom?* (Policy Brief 2022/4)
- *Współczesne wyzwania związane z kształtowaniem systemu planowania miejscowego* (Policy Brief 2021/3).

² Publikacje dostępne na stronie internetowej Komitetu: <https://kpzk.pan.pl/pl/>. Reflection Papers zostały również opublikowane w niniejszym tomie Biuletynu KPZK PAN.